

سنجش اصالت در آثار موضوع نظریه ادغام

زینب شعبانی *

محمود حکمت‌نیا **

چکیده

ماده ۱ قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان (۱۳۴۸) اثر مورد حمایت را «آنچه از راه دانش یا هنر و یا ابتکار» پدید آمده باشد تعریف می‌کند. در نتیجه لازمه حمایت آن است که اثر، ناشی از خلاقیت و ابتکار پدیدآورنده باشد. این امر در جایی که ایده و محتوای اثر راهی برای اعمال خلاقیت نداشته باشد، به گونه‌ای که بیان ایده تنها به یک روش یا روش‌های محدودی امکان‌پذیر باشد، موجب طرح این مسئله می‌شود که آیا در چنین مواردی اثر مورد حمایت قانون محقق می‌شود یا خیر. این مسئله در حقوق ایران کم‌تر مطرح شده است؛ اما در حقوق آمریکا به شدت مورد بحث و بررسی قرار گرفته و تحت عنوان نظریه ادغام مطرح شده است. به موجب این نظریه، زمانی که برای بیان ایده اثر تنها یک روش یا روش‌های محدودی وجود داشته باشد، چنان‌که ایده، بیان خود را تحمیل کند، موضوع مورد حمایت قانون محقق نمی‌شود، زیرا در واقع شرط اساسی حمایت - اصالت یا خلق اثر توسط پدیدآورنده - انجام نشده است. این مسئله هم‌اکنون در حقوق ایران مطرح است. مقاله حاضر با به‌کارگیری روش توصیفی-تحلیلی و بررسی آرای قضایی صادره در پرونده‌های ادغام، در صدد تحلیل تأثیر وقوع ادغام بر وضعیت اصالت آثار برآمده و نتیجه می‌گیرد که این نظریه در حقوق ایران نیز قابل اعمال است. همچنین ارتباط میان نظریه ادغام و شرط اساسی حمایت، لزوم شناسایی و اعمال آن در حقوق ایران را دوچندان می‌کند.

واژگان کلیدی: اصالت، خلاقیت، مالکیت ادبی و هنری، نظریه ادغام.

* کارشناس ارشد حقوق مالکیت فکری، گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، پردیس فارابی دانشگاه تهران، قم، ایران. (نویسنده مسئول)
zeinabshaabani@yahoo.com

** استاد تمام، گروه فقه و حقوق پژوهشکده نظام‌های اسلامی، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، تهران، ایران - عضو وابسته دانشکده حقوق، پردیس فارابی دانشگاه تهران، قم، ایران.
mh.hekmatnia@yahoo.com

سرآغاز

اصالت یکی از مفاهیم کلیدی در ادبیات حقوق مالکیت ادبی و هنری و کپی‌رایت است. اصیل بودن، مهم‌ترین ضابطه‌ای است که بین آثار قابل حمایت و غیرقابل حمایت تفاوت ایجاد می‌کند (انصاری، ۱۳۸۶: ۱۱۲). در اسناد بین‌المللی و قوانین کشورهای مختلف، لزوم اصالت اثر برای برخورداری از حمایت انعکاس یافته است؛ کنوانسیون برن برای حمایت از آثار ادبی و هنری^۱، اصالت را صراحتاً به‌عنوان شرط حمایت مطرح نکرده است، اگرچه عموماً پذیرفته شده که کنوانسیون از اثر فکری‌ای حمایت می‌کند که اصیل و خلاقانه باشد (حکمت‌نیا، ۱۳۸۷: ۳۱۷). در بندهای سه و پنج ماده ۲ و بند ۱ ماده ۱۴ مکرر کنوانسیون، آثاری که بر مبنای آثار اصیل دیگران ساخته می‌شوند مورد حمایت قرار گرفته است (انصاری، ۱۳۸۶: ۱۲۱): ترجمه، اقتباس، تنظیم موسیقی و سایر انواع تبدیل‌های اثر ادبی و هنری (بند ۳ ماده ۲)، مجموعه آثار ادبی و هنری مانند دایرة‌المعارف‌ها و جُنگ‌ها (بند ۵ ماده ۲) و آثار سینمایی هرچند با استفاده از آثار ادبی یا هنری دیگران ساخته شده باشند (محمدزاده و ادقانی، محسنی، ۱۳۸۸: ۳۹۱ و ۴۰۰)، آثار اصیل شناخته شده و قابل حمایت اعلام شده‌اند.

ماده ۹ موافقت‌نامه جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری (تریپس)^۲، در مورد شرایط آثار قابل حمایت به مواد ۱ تا ۲۱ کنوانسیون برن ۱۹۷۱ و ضمیمه آن ارجاع داده و به این شکل، اصالت را از شرایط آثار قابل حمایت اعلام کرده است (انصاری، ۱۳۸۶: ۱۲۳). ماده ۱ عهدنامه کپی‌رایت سازمان جهانی مالکیت فکری^۳ بیان می‌کند که عهدنامه‌ی مذکور، یک موافقت‌نامه خاص در چهارچوب ماده ۲۰ کنوانسیون برن^۴ است و ارتباطی

1. Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (1886).

2. TRIPS Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (1995).

3. WIPO Copyright Treaty (WCT) (1996).

۴. این ماده مقرر می‌دارد: «حکومت‌های کشورهای عضو حق انجام توافقی‌های خاص که موجب حقوقی گسترده‌تر از آنچه معاهده برای پدیدآورندگان مقرر داشته، یا وضع شرایطی که برخلاف این معاهده نباشد را برای خود محفوظ می‌دارند. مقررات توافقی‌های موجود موافق این شرایط، قابل اجرا هستند».

با دیگر عهدنامه‌ها ندارد و حقوق و تعهدات ناشی از دیگر عهدنامه‌ها را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد. این عهدنامه نیز همانند موافقت‌نامه تریپس اعلام کرده است که طرف‌های متعاقد بایستی مواد ۱ تا ۲۱ کنوانسیون برن و ضمیمه آن را رعایت کنند (بند ۴ ماده ۱).

مرور قوانین ملی کشورها برای درک مفهوم واحدی از اصالت این نتیجه را به دنبال دارد که این مفهوم، به اندازه تعداد همان کشورها متفاوت است. در بین کشورهایی که سعی بر تعریف اثر فکری اصیل دارند، مشاهده می‌شود که برخی معیار «خلاقیت» را ذکر کرده‌اند (به‌عنوان مثال پرتغال و ونزوئلا)؛ برخی دیگر «ابداع فکری» (به‌عنوان مثال یوگسلاوی)؛ برخی دیگر «ابداع فکری شخصی» (به‌عنوان مثال آلمان) یا همین‌طور «بروز نبوغ بشری» (به‌عنوان مثال پرو) و سرانجام برخی دیگر به «فعالیت خلاق» (به‌عنوان مثال چکسلواکی یا شوروی سابق) اشاره دارند (کلمبه، ۱۳۸۵: ۳۲).

نظریه ادغام از نظریات برخاسته از حقوق دعاوی کپی‌رایت ایالات متحده است که امروزه به‌عنوان یکی از اصول اساسی کپی‌رایت امریکا مطرح می‌شود. به موجب این نظریه، زمانی که تنها یک روش یا روش‌های محدودی برای بیان ایده اثر وجود داشته باشد، به‌گونه‌ای که ایده، بیان خود را تحمیل کند، گفته می‌شود بیان با ایده ادغام شده و در نتیجه غیرقابل حمایت است. اگرچه نظریه ادغام عموماً در کشاکش دعاوی نقض سر برمی‌آورد، از اهمیتی و رای تنها یک دفاع بر نقض برخوردار است. با این وجود، تاکنون در حقوق ایران این نظریه غافل از اهمیت آن در تشخیص موضوع حمایت و نیز ارتباط تنگاتنگ آن با مسئله‌ی اساسی حقوق مالکیت ادبی و هنری، یعنی اصالت، با نگاهی دقیق و موشکافانه مورد تحقیق پژوهش‌گران حقوق قرار نگرفته است؛ حال آن‌که عملکرد دادگاه‌های ایالات متحده حاکی از وقوف قضات بر اهمیت غیرقابل انکار آن بوده است. کوشش حامد معینی و مریم السادات قادری (۱۳۹۲) در مقاله «دکترین ادغام و دکترین نمای اجباری در مالکیت ادبی-هنری» در راستای ارائه تعریفی از نظریات ادغام و نمای اجباری با طرح چند پرونده و با تمرکز بر بررسی امکان اعمال آن‌ها در دعاوی فیلم‌نامه و طرح داستان بوده است. در این پژوهش بر آن هستیم تا با تمسک به

روش توصیفی-تحلیلی در بررسی مفهوم اصالت و نظریه ادغام و تحلیل عملکرد قضات در تشخیص خلق اصیل در پرونده‌های ادغام، به کشف ارتباط میان نظریه ادغام و شرط اصالت پرداخته و با بررسی اصالت آثاری که در این شرایط خاص قرار گرفته‌اند، وضعیت حمایت از این آثار را روشن کنیم. به نظر می‌رسد نمی‌توان نظریه ادغام را جدای از اصالتی دانست که شرط اساسی حمایت در نظام‌های مختلف حقوقی است.

در مقاله حاضر برای سنجش اصالت آثار موضوع نظریه ادغام، ابتدا مفهوم اصالت را مورد بررسی قرار می‌دهیم. در همین راستا با توجه به اینکه نظریه ادغام نظریه‌ای برخاسته از حقوق کپی‌رایت ایالات متحده امریکا است، اصالت را در حقوق امریکا و سپس در حقوق ایران بررسی می‌کنیم. در ادامه، نظریه ادغام را به تفصیل مورد توجه قرار داده و سپس به طرح رابطه میان این نظریه و شرط اساسی حمایت می‌پردازیم تا وضعیت اصالت آثار موضوع نظریه ادغام روشن شود.

۱. اصالت

برای کشف رابطه اصالت و نظریه ادغام و تأثیر تحقق ادغام بر وضعیت اصالت آثار، شایسته است در قدم نخست، مفهوم عام اصالت بررسی شود و سپس اصالت در حقوق آمریکا - به عنوان خاستگاه نظریه ادغام - و ایران مورد بررسی قرار گیرد.

۱-۱. مفهوم عام اصالت

در مفهوم عام، اصالت به معنای تازه^۱، روش نوین^۲، نوظهور^۳، جدید^۴، نوگرایانه^۵، آغازین^۶ و نخستین^۷ تعریف شده است (Sotomi, 2005: 6). لغت‌نامه وبستر در مقابل

-
1. Fresh
 2. New-Fashioned
 3. New Fangled
 4. Modern
 5. Modernistic
 6. Initial
 7. Primordial

واژه اصالت سه معنا ذکر می‌کند: کیفیت یا حالت اصیل بودن؛ تازگی جنبه، طرح یا سبک؛ قدرت تفکر مستقل یا تخیل سازنده. همچنین این لغت‌نامه، اصیل را چنین تعریف می‌کند: از، مربوط به، یا تشکیل‌دهنده یک مبدأ یا آغاز؛ اولیه؛ آنچه ثانویه، مشتق یا تقلیدی نیست؛ مستقل و خلاق در فکر یا عمل.

لغت‌نامه آکسفورد (Oxford Elementary Learner's Dictionary, 2000: 249) نیز سه معنا

برای واژه اصیل ذکر کرده است: اولین، نخستین؛ جدید و متفاوت؛ حقیقی، کپی نشده.

برخی نویسندگان در تعریف اصالت و ویژگی‌های آن می‌نویسند: اصیل بودن اثر یعنی آفریننده در جریان آفرینش اثر، از هیچ‌کس تقلید یا کپی نکرده باشد. اثر اصیل دارای هویت^۱، شیوه^۲، فردیت^۳ و روش شخصی^۴ آفریننده است که خصوصیات شخصیتی خود را در قالب کلمات مناسب و مؤثر از طریق پردازش ایده‌ها بیان می‌کند. همه ما مقداری اصالت داریم که ناشی از خاص بودن طبیعت‌مان است. این اصالت در واقع همان شخصیت ماست که کم‌وبیش شکل می‌پذیرد و از طریق آثار ادبی و هنری قابل شناسایی است. اصالت را می‌توان تجلی شخصیت خالق در اثرش وصف کرد. به همین دلیل است که وقتی دو نویسنده مکان واحدی را توصیف می‌کنند، دو شاعر شعری درباره یک موضوع می‌سرایند و دو پیکرتراش یک پرنده را می‌سازند، آثار اصیل متفاوتی آفریده‌اند، زیرا سبک شخصیتی و ضمیر القا شده در آثار آنان نموده‌های متفاوتی یافته است (Ros, Livadariu, 2014: 463-465).

۱-۲. اصالت در حقوق امریکا

در حقوق امریکا، بخش a ماده ۱۰۲ قانون کپی‌رایت ۱۹۷۶ بیان می‌کند حقوق کپی‌رایت از «اثر اصیل ناشی از تألیف که بر یک واسطه بیان محسوس تثبیت شده باشد...» حمایت

-
1. Personality
 2. Style
 3. Individuality
 4. Personal Way

می‌کند. به عقیده برخی حقوق دانان امریکایی، این ماده سه شرط عمده را برای برخورداری از حمایت کپی‌رایت لازم می‌داند: اصالت اثر، داشتن خلاقیت و تثبیت اثر (Bruce, 1995: 24). دادگاه‌های امریکا نیز در آرای مختلف خود بر این سه شرط تأکید داشته‌اند.

اگرچه در زمان قدیم، دادگاه‌ها بیش‌تر به حقوق انگلستان گرایش داشته و به «مهارت، داوری و کار» به‌عنوان معیار اصالت توجه داشتند، ولی در سال ۱۹۹۱ دادگاه عالی در پرونده‌ی «فیست»^۱ به حقوق فرانسه و آلمان نزدیک شده و به شخصیت توجه کرده است (حکمت‌نیا، ۱۳۸۷: ۳۱۸؛ 199: Janssen, Dumortier).

در دعوی فیست، شرط اصالت دوباره تنظیم شد که دو عنصر متمایز را در برمی‌گیرد: اثر برای برخورداری از حمایت باید هم خلق مستقل داشته باشد و هم درجه کمی از خلاقیت. دیگر صرف تلاش برای اصالت کافی نیست (Abrams, 1992: 42).

در این دعوا موضوع اختلاف این بود که شرکت تخصصی فیست در کتابچه راهنمای تلفنی که منتشر کرده بود، از برخی فهرست‌های تلفنی شرکت خدمات تلفنی رورال^۲ (یک شرکت خدمات تلفن محلی در شمال غرب کانزاس) بدون مجوز استفاده کرده بود. دیوان عالی ایالات متحده بیان کرد فهرست‌های تلفن رورال قابلیت حمایت کپی‌رایت را ندارند، حتی اگر گردآورنده تلاش چشم‌گیری صرف تهیه این فهرست کرده باشد. در این حکم دادگاه صراحتاً معیار «تلاش» یعنی حمایت کپی‌رایت را به لحاظ کار صرف رد کرد (Fenzel, 2007: 565). دادگاه همچنین تأکید کرد که اصالت با کنار هم قرار دادن عبارات به سادگی محقق نمی‌شود، بلکه اثر باید «حداقل درجه‌ای از خلاقیت»^۳ داشته باشد تا شایسته حمایت کپی‌رایت شود (Hariani, Hariani, 2011: 510). این شرط که باید سطحی از قضاوت فکری در گزینش، هماهنگ‌سازی و ترتیب داده‌ها باشد که از مراحل به بداهت الفبایی کردن اسامی فراتر برود، با اندیشه‌ی بلیستین

1. Feist Publications, Inc. v Rural Telephone Service Co. III S Ct 1282, 1288 (1991)

2. Rural

3. At Least Some Minimal Degree of Creativity

سازگار است که «اصالت در یک اثر ناشی از تألیف، واکنش شخصی پدیدآورنده به موضوع را منعکس می‌کند».^۱

این معیار پیش‌تر در رأی دادگاه استیناف ایالات متحده در سال ۱۹۵۱ و در جریان دعوی شرکت هنرهای زیبای کاتالدا^۲ مطرح شده بود. در این دعوا دادگاه لازمه اصالت را کمی بیش از تنها کپی نبودن توصیف می‌کند و بیان می‌دارد اگر اثری یک تفاوت قابل تشخیص از یک اثر دیگر به نمایش بگذارد، حقوق این تفاوت را امضای شخصی مؤلف در نظر می‌گیرد و آن را شایسته حمایت می‌داند، حتی اگر این تفاوت تصادفی باشد (Littrell, 2002: 200).

در دعوی فیست دیوان برای نتیجه‌گیری، بررسی مجدد و اساسی انجام داد و مفهومی از اصالت که در همه انواع آثار قابل اعمال باشد ارائه کرد (Abrams, 1992: 11). بنابراین، معنای اصالت کمی بیش از این است پدیدآورنده نباید اثر را از پدیدآورنده دیگری کپی کرده باشد. پدیدآورنده باید «چیزی بیش از صرفاً تغییرات جزئی انجام دهد، چیزی که به‌طور قابل تشخیصی از آن او باشد»^۳ تا به‌جای کپی‌کننده، یک پدیدآورنده محسوب شود (Jones, 1990: 591). این شرط، لازم نمی‌داند اثر نوآورانه یا حیرت‌انگیز باشد تا شایسته حمایت کپی‌رایت شود، بلکه ممکن است اثر فاقد شایستگی مهارتی و زیبایی‌شناختی باشد، اما بیان شخصیتی است که شکلی از قضاوت فکری یا زیبایی‌شناختی را منعکس می‌کند (Abrams, 1992: 43).

همه آنچه جهت برآورد این شرط لازم است آن است که پدیدآورنده تغییری نسبت به آثار مورد حمایت یا غیرقابل حمایت قبلی ایجاد کند که به‌طور غیرقابل تقلیلی متعلق به خود او باشد.^۴ علاوه بر این، باید «عنصر حداقلی خلاقیت»^۵ وجود داشته

1. *Bleistein v. Donaldson Lithographing Co.* 188 US 239 (1903).

2. *Alfred Bell & Co. v. Catalda Fine Arts, Inc.* 191 F.2d 99, 101 (2d Cir. 1951).

3. *L. Batlin & Son, Inc. v. Snyder*, 536 F.2d 486, 490 (2d Cir.), *cert. denied*, 429 U.S. 857 (1976) (quoting *Alfred Bell*, 191 F.2d at 103).

4. *U.S. v. Hamilton*, 583 F.2d 448, 451 (9th Cir. 1978).

5. minimal element of creativity.

باشد. خلاقیت در مقایسه با تازگی معیار پایین‌تری است. تعیین یا اندازه‌گیری خلاقیت واقعاً غیرممکن است و دادگاه‌ها در این راستا تلاشی نکرده‌اند (Jones, 1990: 592). شناسایی این حد از خلاقیت موجب می‌شود اکثر قریب به اتفاق آثار به آسانی به این درجه دست یابند، زیرا آن‌ها دارای مقداری جرعه خلاقانه هستند و مهم نیست این مقدار تا چه میزان خام، کم و بدیهی باشد (Judge, Gervais, 2009-2010: 404)؛ اما با این حال نشان ضعیفی^۱ از خلاقیت لازم است و اگر دادگاه‌ها نتوانند این خلاقیت حداقلی را تشخیص دهند، اثر قابل حمایت نخواهد بود.

۱-۳. اصالت در حقوق ایران

در نظام حقوقی ایران از اصالت به‌عنوان شرط حمایت از آثار حرفی به میان نیامده است. برخی حقوق‌دانان معتقدند قانون‌گذار اصالت را تحت عنوان ابتکاری بودن اثر مورد توجه قرار داده است. ماده ۱ قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان (۱۳۴۸) در تعریف «اثر»، به‌طور ضمنی معیار اصالت را خلق اثر «از راه دانش یا هنر و یا ابتکار» معرفی می‌کند. در بندهای ۵، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱ و ۱۲ ماده ۲ نیز به ابتکاری بودن برخی آثار مورد حمایت تصریح شده است (زرکلام، ۱۳۸۸: ۴۵). اما «شاید نتوان اصالت را مرادف ابتکاری بودن اثر دانست و لذا در قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان نیز به «هر آنچه از راه دانش یا هنر و یا ابتکار» پدید آید، اثر اطلاق شده است. به عبارت دیگر، نو و ابتکاری بودن، یکی از دلایل پیدایش اثر و حمایت از آن است، نه همه آن» (اسماعیلی، ۱۳۸۴: ۱۶). اصالت، ابتکار حداقلی است.

برخی حقوق‌دانان ایرانی معتقدند نظام حقوقی ایران همانند نظام حق مؤلف، به اصالت از جنبه شخصی نگریسته و اثر اصیل را تجلی‌گر شخصیت و سبک خاص مؤلف می‌داند؛ اما جدید بودن موضوع شرط نیست. مثلاً اگر دو نقاش هریک پس از دیگری از یک منظره طبیعی تابلوهای مشابهی بکشند بدون آن‌که از یکدیگر تقلید کنند،

1. faint trace

اثر هر یک اصیل و قابل حمایت خواهد بود، هرچند تابلوی دوم از لحاظ موضوع تازگی ندارد (صفایی، ۱۳۸۱: ۵۵). اصالت مفهوم شخصی دارد، نه نوعی (S.M, 1989: 50). به تعبیر سنهوری نیز اصالت این گونه تعریف می‌شود: «شخصیت پدیدآورنده بر اثر او سایه افکنده باشد» (به نقل از جعفری، ۱۳۹۳: ۱۹).

با این وجود امروزه گفته می‌شود اصالت در حال تبدیل به موضوعی با ابعاد متغیر است و با توجه به طبیعت آثار مفهوم واحدی ندارد. به عبارت دیگر، احراز اصالت بسته به اثر منوط به اعمال معیارهای گوناگون است. این دیدگاه شخصی اصالت با برخی آثار معاصر که در آن جایی از نشان شخصیت مؤلف نیست سازگاری ندارد (کلمبه، ۱۳۸۵: ۳۷-۳۸). پدیده‌های نوین عرصه هنر، مانند شخصیت‌زدایی از اثر، نشانه‌های نامعلوم و ضد هنر، برخی حقوق‌دانان را بر آن داشته تا خواستار بررسی مجدد رابطه بین شخصیت پدیدآورنده و اثر شوند (زرکلام، ۱۳۸۸: ۵۱)؛ اما با وجود اینکه امروزه گفته می‌شود هنر پیشرفته آن است که پدیدآورنده آن دیده نشود، رد پای شخصیت پدیدآورنده به کلی گم نمی‌شود، بلکه به تعبیر لوکاس از لایه‌های بیرونی به لایه‌های درونی‌تر منتقل شده (به نقل از جعفری، ۱۳۹۳: ۲۶) و به گونه‌ای ظریف و لطیف ادراک می‌شود.

بنا بر آنچه گذشت و خاصه نظر به طبیعت متنوع و رو به رشد آثار، نگارنده مناسب می‌داند که اصالت مدنظر قانون به نحو بینابینی تفسیر شود؛ یعنی معیار اصالت، برخورداری اثر از ابتکار حداقلی و همچنین نشانی از شخصیت پدیدآورنده در نظر گرفته شود که کمی بیش از صرف کپی نبودن اثر و مستلزم وجود رد پای مختص او است. لایحه حمایت از مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط (۱۳۹۵) نیز دیدگاهی مشابه برگزیده است:

بند ۱ ماده ۱ لایحه، اصالت را لازمه حمل عنوان «اثر» و جلب حمایت می‌داند: «اثر: هرگونه آفرینش ادبی و هنری که در آن افکار و احساسات به شیوه‌ای اصیل بیان شده باشد». اصالت، به تعریف بند ۱۲ ماده مزبور، چنین تعریف شده است: «اصیل: اثری است که ناشی از خلاقیت خود پدیدآورنده بوده و از اثر دیگری تقلید و

کپی برداری نشده باشد».

چنان که ملاحظه می‌شود، لایحه علاوه بر این که اصالت را به‌عنوان شرط حمایت مطرح می‌کند، خلاقیت و نیز تقلید و کپی نبودن را به‌عنوان معیار آن در نظر می‌گیرد که مشابه رأی دیوان عالی امریکا در پرونده فیست سال ۱۹۹۱ است.

۲. نظریه ادغام

پس از شناخت مفهوم حقوقی اصالت، حال شایسته است نظریه ادغام به‌طور جامع مورد بررسی قرار گیرد تا در ادامه به کشف ارتباط میان آن دو بپردازیم.

۲-۱. مفهوم نظریه

نظریه ادغام نظریه‌ای برخاسته از حقوق دعاوی کپی‌رایت ایالات متحده امریکا است که غالباً به‌عنوان دفاعی بر اتهام نقض برخاسته از شباهت‌های اساسی میان آثار یا عناصری از آن‌ها مطرح می‌شود.

مبنای نظریه‌ی ادغام اصل دوگانگی ایده و بیان است که نخستین و مبنایی‌ترین اصل حقوق مالکیت ادبی و هنری است. این اصل در همه نظام‌های حمایت از آثار ادبی و هنری به‌عنوان اصلی ثابت پذیرفته شده و بیان‌گر آن است که ایده صرف موضوع انحصار واقع نمی‌شود و حمایت تنها به بیان اصیل و خلاقانه آن ایده تعلق می‌یابد (Laddie, 2000: 212). ایده‌ها اجزای سازنده‌ی خلاقیت هستند (Bently, 184: Sherman, 2014) که در راستای تضمین پیشرفت علمی و هنری، در قلمرو عمومی آزادانه در دسترس همگان قرار دارند.

اما گاهی ایده یک اثر را می‌توان تنها به یک روش یا روش‌های محدودی بیان کرد؛ به گونه‌ای که ایده، بیان خود را تحمیل می‌کند (McJohn, 2006: 86). این امر می‌تواند دلایل مختلفی داشته باشد. در برخی موارد ممکن است ایده‌ای که بیان می‌شود

یک ایده فنی باشد که به‌راستی تنها به روش‌های اندکی بتوان آن را بیان کرد. مثلاً از طریق یک فرمول ریاضی. در موارد دیگری مانند گردآوری داده‌ها، ممکن است انعطاف کمی در ارائه داده به گونه‌ای که آن را برای خواننده مفید و کاربردی کند وجود داشته باشد. گاهی یک اثر ممکن است نقشی در اجرای یک سیستم یا فرایند داشته باشد که نیازمند کپی نزدیک اثر باشد. در چنین مواردی نظریه ادغام با انکار حمایت کپی‌رایت، تضمین می‌کند که چنین حمایتی ابزار انحصاربخشی به ایده، سیستم یا محتوا نخواهد بود. در نتیجه، کپی بیان اثر تا جایی که برای بیان ایده لازم است، مجاز است، زیرا در غیر این صورت بیان آن ایده اگر غیرممکن نباشد دشوار خواهد بود. این نظریه، ادغام نامیده شده، زیرا زمانی که چنین شرایطی رخ دهد گفته می‌شود بیان با ایده ادغام شده است (Holbrook, Harris, 2008: 26-27).

لازم به ذکر است که نظریه ادغام حمایت را تنها در حد ایده‌های مربوطه محدود می‌کند و کپی‌برداری فراتر از ضرورت استفاده از ایده را مجاز نمی‌داند. به‌عنوان مثال، توضیحات روی برچسب یک محصول، در بیشتر موارد طرح‌های خلاقانه‌ای هستند که استحقاق حمایت کپی‌رایت را دارند، اما گاهی طبیعت محصول، ماهیت توضیحات را تحمیل می‌کند. به احتمال زیاد، تصویر چوب دارچین روی یک جعبه حاوی چای دارچین مشاهده خواهد شد و چنین تجسم‌هایی توسط کپی‌رایت حمایت نمی‌شوند، اما اگر یک فروشنده چای دیگر، علاوه بر تصویر چوب دارچین، جزئیات دیگر جعبه مانند سایه‌روشن‌ها یا ترتیب عناصر را کپی کند ناقض است (McJohn, 2006: 86).

دادگاه‌ها با ادبیات متفاوتی نظریه ادغام را تعریف کرده‌اند: «اگر در توضیح اینکه یک اثر چگونه بیان شده است، توضیح، اندکی متفاوت از توضیح ساده اینکه اثر چیست باشد، بنابراین ایده و بیان منطبق هستند»^۱. در عبارات دادگاهی دیگر «اگر یک اثر را

1. Sid & Marty Krofft Television Prods. v. McDonald's Corp. 562 F.2d 1157, 1168 n.10 (9th Cir. 1977); Concrete Machinery Co. v. Classic Lawn Ornaments, 843 F.2d 600, 606 (1st Cir.), aff'd, 867 F.2d 606 (1st Cir. 1988).

توان در عبارات مجرد تعریف کرد، بیان چیزی بر ایده نمی‌افزاید^۱، پس زمانی که بیان‌ها به قدری ساده و آسان هستند که در حقیقت، مستقیماً از ماده غیرقابل حمایت ناشی می‌شوند، هیچ ایجاد بدیع اصیلی وجود ندارد. دادگاه‌ها همچنین درجاتی از ادغام را به رسمیت می‌شناسند: گاهی یک بیان برای یک ایده واجب یا ضروری به نظر می‌رسد. در چنین شرایطی حمایت از بیان منجر به اعطای انحصار به ایده می‌شود که برخلاف مفاد کپی‌رایت است. در نتیجه، از شیوه بیانی که ضرورتاً توسط موضوع متضمن آن تحمیل شده حمایت نمی‌شود. در شرایط دیگر، دادگاه‌ها نتیجه می‌گیرند که ایده و بیان جدا نشدنی نیستند، اما تنها روش‌های محدودی برای بیان یک ایده امکان‌پذیر است. بنابراین به موجب این نظریه، قلمروی حمایت تنها با امکان تنوع بیان‌ها توسعه می‌یابد (Jones, 1990: 576-577).

به هر حال تعیین اینکه آیا ایده و بیان آن ادغام شده‌اند یا خیر، توجه شایان دادگاه را می‌طلبد، زیرا به‌کارگیری آزادانه نظریه، منجر به تفریط در حمایت و کاربرد مضیق آن منجر به افراط در حمایت می‌شود (Faust, 2008: 142).

برخی دادگاه‌ها می‌انگارند ایده‌های انتزاعی تنها نوع عناصر غیرقابل حمایت در آثار مورد حمایت هستند و این ادغام فقط می‌تواند در مورد ایده‌های انتزاعی و بیان‌هایی صورت گیرد که هیچ گزینه دیگری برای آن‌ها وجود ندارد؛ اما می‌توان ادغام ایده و بیان را به‌عنوان یک چتر استعاری دانست که انواع خاصی از ادغام‌ها در زیر آن وجود دارند (Samuelson, 2016: 442).

انواع گوناگونی از ادغام در حقوق دعاوی کپی‌رایت وجود دارد. نظریه ادغام واقعیت و بیان در رأی حوزه قضایی دوم در پرونده‌ی نیمکس^۲ به رسمیت شناخته

1. Midway Mfg. Co. v. Bandai-America, Inc. 546 F. Supp. 125, 148 n.23 (D.N.J. 1982), cert. denied, 475 U.S. 1047 (1986).

2. N. Y. Mercantile Exchange, Inc. v. Intercontinental Exchange, Inc. 497 F.3d 109 (2d Cir. 2007).

شد.^۱ نظریه ادغام قانون و بیان در رأی حوزه قضایی پنجم در پرونده ویک^۲ مشخص شد.^۳ نظریه ادغام فرآیند و بیان نیز در برخی دعاوی برنامه‌های رایانه‌ای مورد توجه قرار گرفته است.^۴ از آنجایی که پرونده بیکر^۵ به‌عنوان پرونده ادغام در نظر گرفته می‌شود، می‌تواند نمونه‌ای از ادغام سیستم و بیان باشد، زیرا انتخاب و تنظیم ستون‌ها و سرفصل‌ها در کتاب *سلدن*، نمونه‌سازی سیستم محاسبه او بوده است.^۶ دادگاه‌ها همچنین ادغام کارکرد و بیان را در خصوص آثار معماری به رسمیت شناخته‌اند.^۷

همچنین، در ساختارهای دستوری برنامه‌های کامپیوتری و رابط‌های برنامه‌نویسی کاربردی، کارکرد و بیان چنان درهم آمیخته‌اند که باید خارج از قلمرو حمایت قرار

۱. نیمکس اظهار داشت که بیان در ساخت قیمت‌های تسویه ادغام شده است، زیرا فعالان بازار قیمت‌ها را بیانی از «واقعیت تجربی، حقیقت اقتصادی درباره جهان» در نظر می‌گرفتند.

2. *Veeco v. Southern Building Code Congress International*, 293 F.3d 791 (5th Cir. 2002).

۳. در این پرونده بیان شد که کدها در ابتدا که نوشته شدند بیان اصیل و خلاقانه‌ای ارائه دادند، اما پس از تصویب به‌عنوان قانون، کدها «بیان منحصربه‌فرد و تغییرناپذیر» ایده‌ای هستند که قانون محلی را تشکیل می‌دهد. استفاده از «متن دقیق قوانین» ضروری است تا دادگاه‌ها و کسانی که از این قوانین پیروی می‌کنند، بتوانند این قوانین را به درستی تفسیر کنند.

۴. مفهوم ادغام فرآیند و بیان نخستین بار در پرونده شرکت بازی‌های آتاری بیان شد:

Atari Games Corp. v. Nintendo of America, Inc., 975 F.2d 832 (Fed. Cir. 1992).
نیتندو را مهندسی معکوس کرد و از اطلاعات به دست آمده برای سازگاری بازی‌های خود با دستگاه‌های نیتندو استفاده کرد. دادگاه اعلام کرد اگر برای دستیابی به سازگاری با پلتفرم نیتندو، استفاده از کدهای دقیق آن لازم باشد، با ادغام فرآیند و بیان روبرو هستیم.

5. *Baker v. Selden*, 101 U.S. 99 (U.S.: Supreme Court, 1879).

۶. *سلدن* کتابی در توضیح یک سیستم محاسبه نوشت و آن را ثبت کرد. بیکر کتابی در مورد روش‌های محاسبه منتشر کرد که عناوین مختلف و ستون‌هایی با ترتیب متفاوت داشت، ولی نتیجه‌ای مشابه ارائه می‌کرد. *سلدن* علیه بیکر دعوای نقض اقامه کرد. قاضی دادگاه چنین اظهار داشت که کپی‌رایت اثر نمی‌تواند به پدیدآورنده حق انحصاری نسبت به روش‌های کاربردی که ارائه داده یا نمودارهایی که به کار برده یا توضیحشان داده بدهد. چنین روش‌ها یا نمودارهایی باید به‌عنوان توابع لازم آن فن در نظر گرفته شوند و در نتیجه به عموم داده شوند.

۷. به‌عنوان مثال، در پرونده *Zalewski v. Cicero Builder Dev. Inc.*, 754 F.3d 95, 105 (2d Cir. 2014) حوزه قضایی دوم تشخیص داد که ممکن است ملاحظات کارایی، به طور قابل توجهی طراحی ساختمان‌ها را تحمیل کند. عناصر طراحی تا جایی که قابل اسناد به کدهای ساخت، نقشه‌برداری، سازه‌هایی که از قبل در محل ساخت وجود داشته‌اند یا ضرورت مهندسی باشند، نباید حمایت شوند. دادگاه همچنین اظهار کرد شیوه‌های ساخت و تکنیک‌های مهندسی صحیح و نیز ویژگی‌های کاربردی مانند طرح زیربنای الکتریکی، گرمایشی و لوله‌کشی غیرقابل حمایت هستند.

گیرند. حقوق کپی‌رایت از رابط برنامه‌نویسی کاربردی تا جایی که برای تحقق کارکردپذیری بینابینی لازم است حمایت نمی‌کند (Samuelson, 2017: 1279)، زیرا کارکرد برنامه نیازمند تعامل با سخت‌افزارها و برنامه‌های دیگر (سازگاری) است.

۲-۲. مبدأ نظریه

برخی معتقدند نظریه ادغام ایده و بیان ریشه در رأی دیوان عالی در سال ۱۸۷۹ در پرونده بیکر و سلدن^۱ دارد. برخی نیز پرونده مورسیسی^۲ را مبدأ آن می‌دانند، اما چنین نیست. این نظریه به همین ترتیب و با همین نام در آراء دعوای شرکت کامپیوتری اپل^۳ زاده شد.^۴ در این پرونده، تولیدکننده یک کامپیوتر که برای رقابت با اپل طراحی شده بود استدلال کرد کپی‌برداری دقیق برنامه‌های سیستم‌عامل اپل، برای اینکه کامپیوترهایش بتوانند برنامه‌های کاربردی که برای اپل نوشته شده را اجرا کنند ضروری بود. اگر بتوان برنامه‌های دیگری نوشت یا ایجاد کرد که همان کارکرد برنامه‌های سیستم‌عامل اپل را ارائه دهند، پس آن برنامه بیان یک ایده است و در نتیجه قابل حمایت کپی‌رایت. این تحقیق، ذاتاً با تحقیقی که انجام شد تا تعیین کند آیا بیان و ایده ادغام شده یا خیر فرقی ندارد، تحقیقی که گفته شده در جایی رخ می‌دهد که یک روش یا روش‌های اندکی برای بیان ایده خاص وجود دارد، زیرا *فرانکلین* تأیید کرده بود که حداقل بعضی برنامه‌های سیستم‌عامل را می‌شد دوباره نوشت (در نتیجه بیان توسط کارکرد برنامه تحمیل نشده بود و ادغام محقق نبود) و دادگاه بخش به یافته‌ای دست پیدا نکرد که برنامه‌های اپل را نمی‌شد مجدد نوشت. رد دفاع ادغام توسط حوزه قضایی سوم مستدل بود.

1. Baker v. Selden, 101 U.S. 99 (U.S.: Supreme Court, 1879).

2. Morrissey v. Procter & Gamble Co. 379 F. 2d 675 (U.S.: Court of Appeals, 1st Cir. 1967).

3. Apple Computer, Inc. v. Franklin Computer Corp. 545 F. Supp. 812, 823 (E.D. Pa. 1982), rev'd, 714 F.2d 1240, 1253 (3d Cir. 1983).

۴. وکلای این پرونده برای اولین بار واژه‌ی «ادغام» را وارد ادبیات حقوق دعوای کردند.

پس از این دعوا، نظریه ادغام قاطعانه در حقوق دعاوی کپی‌رایت ایالات متحده دوام داشته است. البته پیش از این، پرونده‌هایی به‌عنوان پیش‌زمینه نظریه ادغام وجود داشته که هرکدام بر یک یا ترکیبی از نکات زیر تمرکز کرده‌اند:

ضرورت به کار بردن همان بیان یا بیان مشابه، تحمیل بیان خاص توسط کارکرد، اجتناب‌ناپذیری شباهت‌ها و فقدان اصالت به دلیل محدودیت بیان‌های دیگر (Samuelson, 2016: 420).

هریک از این موارد با ذکر پرونده‌های مربوطه توضیح داده می‌شود:

ضرورت به کار بردن همان بیان یا بیان مشابه: به نظر می‌رسد نخستین پیش‌زمینه ادغام، دعوی امرسون بوده باشد که در آن به دلیل شباهت‌های متون آموزشی حسابداری، ادعای نقض کپی‌رایت مطرح شد. در این دعوا قاضی استوری^۱ خاطرنشان کرد «اشکال هندسی ضرورتاً باید در همه آثار شبیه به هم باشند، این امر در درجه عالی نسبت به اشکال معماری یا ساختمانی اعمال می‌شود، زمانی که آن‌ها توضیحات چیزهای مورد استفاده باشند... جایی که دو اثر، شکل سقف‌های به کار برده شده را شرح می‌دهند، لزوماً باید اشکال مشابهی ایجاد کنند». در این دعوا به دلیل این شباهت‌های لازم حکم نقض صادر نشد، اگرچه شباهت‌های دیگری بین دو اثر وجود داشت که برای توجیه ارسال پرونده به هیئت منصفه، به اندازه کافی اهمیت داشت.^۲

دعوی بیکر و سلدن یکی دیگر از دعاوی پیش‌زمینه‌ی ادغام است که شامل شباهت‌های اساسی است. در این دعوا دیوان عالی بیان داشت که کپی‌رایت کتاب سلدن، از توضیح او در خصوص سیستم محاسبه جدیدی که ایجاد کرده بود حمایت می‌کند، اما به خود سیستم محاسبه یا قالب‌هایی که آن سیستم را نمونه‌سازی کردند تسری نمی‌یابد. به‌عنوان نمونه، این بیان قاضی در دعوی بیکر، در پشتیبانی از این بحث که این پرونده نظریه ادغام را ایجاد کرد، مطرح شد: «اگر نتوان فنی را که کتاب

1. Justice Story

2. Emerson v. Davies, 8 F. Cas. 615 (C.C. Mass. 1854) (No. 4,436)

می‌آموزد، بدون استفاده از شیوه‌ها یا نمودارهایی که در توضیح کتاب به کار برده شده، مورد استفاده قرار داد یا مواردی شبیه به آن، چنین روش‌ها یا نمودارهایی باید به‌عنوان توابع لازم آن فن در نظر گرفته شوند و در نتیجه به عموم داده شوند». دعوای بیکر را می‌توان به‌عنوان یک پرونده ادغام تفسیر کرد، اگرچه این تفسیر، پیام اصلی نیست که دادگاه در صدد انتقال آن بود.

پس از این دعوا، چند رأی پیش‌زمینه ادغام بر ضرورت استفاده خواننده از همان بیان یا بیان‌های مشابه در ایجاد اثر بعدی تمرکز کردند. بیشتر دعوای «ضرورت» دربرگیرنده خواندگانی بودند که مجدداً روش‌ها یا سیستم‌های مشابه خواهان را اجرا کرده بودند. اگرچه بیشتر دعوای «ضرورت» پیش‌زمینه ادغام، عبارت مورد استفاده قاضی در دعوای بیکر، یعنی «توابع لازم» را ذکر کردند، برخی اصلاً به دعوای بیکر اشاره نکردند (Samuelson, 2016: 422-423).

تحلیل بیان خاص توسط کارکرد: دومین رویکردی که در حقوق دعوای پیش‌زمینه ادغام توسط دادگاه‌ها اتخاذ شد این بود که گفته شد آثار یا عناصری که ادعا شده مورد نقض هستند تا جایی که به خاطر ملاحظات کارکردی تحمیل شده باشند غیرقابل حمایت هستند. به‌عنوان مثال در دعوای شرکت مشاوران تزیینی، خواهان ادعا کرد که خواننده یک طرح و گروهی از دستوراتی را که روی بسته‌بندی محصولاتش بود کپی کرده تا توضیح و نشان دهد که چگونه برای تزیین‌های پرده، چین ایجاد کنیم و چگونه برای آویختن پارچه روی میله، قلاب‌ها را پشت آن جای دهیم. در حالی که شباهت‌های جدی بین طرح‌ها و زبان دستوری خواننده و خواهان وجود داشت، دادگاه نتیجه‌گیری کرد که این‌ها توسط «ملاحظات کارکردی تحمیل شده بودند» و بنابراین حمایتی صورت نگرفت.^۱

اجتناب‌ناپذیری شباهت‌ها: سومین رویکرد در دعوای شرکت جواهرفروشی هربرت

1. Decorative Aides Corp. v. Staple Sewing Aides Corp. 497 F. Supp. 154, 156-67 (S.D.N.Y. 1980).

روزنتال پدیدار شد. در این دعوا دادگاه چنین حکم داد که خواننده کپی‌رایت خواهان را نقض نکرده، زیرا ایده‌ی سنجاق زنبور جواهراندود از بیان آن «غیرقابل تفکیک» است. به جز استفاده از شکل زنبور با پوشش جواهر که در هر دو اجتناب‌ناپذیر بود، شباهت هنگفت دیگری بین سنجاق‌های خواهان و خواننده نبود. جدایی‌ناپذیری ایده و بیان به این معنا بود که خواننده آزاد بوده بیان خواهان را کپی کند، زیرا در غیر این صورت حقوق کپی‌رایت انحصار در ایده خلق سنجاق‌های زنبور جواهراندود اعطا خواهد کرد که خلاف مفاد آن است.^۱

فقدان اصالت به دلیل محدودیت بیان‌های دیگر: رویکرد چهارم، کمبود بیان‌های موفق دیگر را به‌عنوان دلیل اینکه اثر موردبحث، معیار اصالت کپی‌رایت را برآورده نمی‌سازد مطرح می‌کند. به‌عنوان مثال، در پرونده شرکت بازرگانی سیگنو،^۲ خواهان در استخدام خواننده ۸۵۰ واژه و ۴۵ عبارت را از انگلیسی به عربی ترجمه کرده و سپس عین تلفظ آن واژه‌های عربی و عبارات کوتاه را به حروف رومی نقل کرده بود. خواننده پس از فسخ قرارداد، این ترجمه را به همراه املا‌ی آواشناختی برای محصول ترجمه الکترونیکی خود کپی کرد. دادگاه تأیید کرد که ترجمه‌ها به طور کلی قابل حمایت هستند، اما ترجمه خواهان فاقد اصالت است، زیرا «هنگامی که مشخص شد از کدام نسخه زبان کامپیوتر استفاده شود، ترجمه لیست کلمات که در درجه‌ی اول از کلمات منفرد تشکیل شده است، یک فرایند نسبتاً مکانیکی است که اگر اصالت بخواهد، کمی از آن را می‌طلبد». نقل‌های کلمه به کلمه هم به همین ترتیب عناصر غیراصیل بودند. «املا‌ی آواشناختی کلمات خارجی با استفاده از حروف استاندارد رومی، اصالت کافی برای برخورداری از قابلیت حمایت کپی‌رایت را ندارد» (Samuelson, 2016: 424). دادگاه‌ها گاهی در توجیه احکام عدم نقض در پرونده‌های بعد، ادغام و فقدان اصالت را به هم آمیخته‌اند.

1. Herbert Rosenthal Jewelry Corp. v. Kalpakian. 446 F.2d 738 (9th Cir. 1971).

2. Signo TradingCo. v. Gordon, ۵۳۵ F. Supp. 362 (N.D. Cal. 1981).

آرای پیش‌زمینه ادغام قبل از دعوای شرکت کامپیوتری اپل^۱ که یک یا ترکیبی از این رویکردها را اتخاذ کردند امروزه می‌توان به‌عنوان دعوای ادغام توصیف کرد، زیرا دادگاه‌ها اجماع دارند که «ادغام» نام نظریه‌ای است که مواردی را شرح می‌دهد که بیان ایده‌ها یا دیگر عناصر غیرقابل حمایت، تنها به روش‌های اندکی امکان‌پذیر است. در حالی که بیانات دعوای بیکر با نظریه ادغام سازگار است، نمی‌توان قاطعانه گفت که بیکر به ادغام تولد بخشیده است.

۳. رابطه نظریه ادغام و اصالت

چنانکه گذشت، نظریه ادغام عموماً در کشاکش دعوای نقض سر برمی‌آورد و چنانچه پس از اقامه دعوای نقض توسط خواهان، خواننده دلایل کافی برای برپایی دفاع ادغام ارائه دهد، بار اثبات اینکه خواننده موضوعی را کپی کرده که از حمایت کافی برای تشکیل نقض برخوردار است، بر دوش خواهان قرار می‌گیرد (Holbrook, Harris, 2008: 28). با این حال، به نظر می‌رسد نظریه ادغام از اهمیتی وری تنها یک دفاع بر نقض برخوردار است، شاید به‌عنوان معیاری برای قابلیت حمایت کپی‌رایت. در صورتی که نظریه ادغام صرفاً به‌عنوان دفاعی بر نقض و نه در سطح قابلیت حمایت به کار گرفته شود، حمایت به عناصر غیرقابل حمایت نیز تسری خواهد یافت.

در این زمینه، دادگاه‌های ایالات متحده در اینکه آیا نظریه ادغام مانع اعطای حمایت می‌شود یا در حقیقت دفاعی بر اتهام نقض است برخوردهای متفاوتی داشته‌اند. نیمر^۲ ادعا می‌کند نظر دوم دیدگاه بهتری است، زیرا قابلیت تمیز ایده از بیان را در موقعیت‌های عملی خاص ارزیابی می‌کند، به‌جای اینکه مستقیماً چنین کند (Tussey, 1999: 9).

1. Apple Computer, Inc. v. Franklin Computer Corp. 545 F. Supp. 812, 823 (E.D. Pa. 1982), rev'd, 714 F.2d 1240, 1253 (3d Cir. 1983).
2. Nimmer.

در دعوی کرگوس،^۱ قاضی سویت^۲ در بیان مخالفت خود با احراز اصالت در اثر مورد بحث اظهار داشت «اکثر پرونده‌ها بدون توجه به نیمر، رویکرد [ادغام تنها به‌عنوان دفاع] را رد کرده و در عوض رویه‌ای را دنبال کرده‌اند که به‌موجب آن، ادغام به‌عنوان دلیلی بر انکار حمایت به کار می‌رود و در نتیجه، استفاده خواننده از بیان مشابه یا حتی یکسان را توجیه می‌کند». او پیشنهاد کرد که تعیین ادغام باید در سطح قابلیت حمایت کپی‌رایت انجام شود تا از «تنوع غیر مفید دوپهلوگویی» که در آن به استناد نظریه ادغام گفته می‌شود دو اثر یکسان «شبهت اساسی» لازم برای تحقق نقض را ندارند جلوگیری شود.

در پشتیبانی بیشتر از این نظر، می‌توان به «خلاصه عملکردهای اداره کپی‌رایت»^۳ ایالات متحده اشاره کرد که نظریه ادغام را به‌عنوان مبنایی می‌شناسد که اداره ممکن است بر اساس آن ثبت درخواست‌ها را رد کند (Samuelson, 2016: 435). اداره در مواردی ثبت مطالبات کپی‌رایت نسبت به آثاری که آن‌ها را نمونه ادغام ایده و بیان در نظر می‌گیرد رد کرده است. به‌عنوان مثال، این اداره کپی‌رایت بازی ویدیویی پونگ را ثبت نکرد، زیرا بازی ساده راکت و توپ را تحمیل شده توسط کارکرد در نظر گرفت. شرکت بازی‌های آثاری به عدم پذیرش اداره اعتراض کرد، اما دادگاه پذیرفت که اداره می‌توانسته درخواست ثبت را به استناد ادغام یا بیان تحمیل شده توسط کارکرد رد کند.^۴

دادگاه‌ها در بیشتر موارد در تصمیم‌گیری در خصوص ادعاهای کپی‌رایت، در ملاحظات ادغام و اصالت اختلاف نظر داشته‌اند. به‌عنوان مثال، در دعوی شرکت تبلیغات و نشر بلسوث، به‌علت تشابه اساسی دو فهرست در ترتیب انواع مشاغل و هر شغل در هر نوع، اتهام نقض مطرح شد. دادگاه نتیجه‌گیری کرد که ترتیب فهرست

1. Kregos v. Associated Press, 937 F.2d 700, 705 (2d Cir. 1991)

در این دعوا خواهان فرمی حاوی اطلاعات آماری درباره بازیکن پرتاب‌کننده رویه‌رو در بازی‌های بیس‌بال طراحی کرد. این فرم شامل ۹ دسته اطلاعات طبقه‌بندی شده بود. بعد از آنکه خواهان فرم خود را چاپ کرد، خبرگزاری فرمی کاملاً شبیه آن منتشر کرد که فقط تزیین‌های آن متفاوت بود. قاضی سویت رأی دادگاه بخش را که به موجب آن ایده کرگوس برای کمک به پیش‌بینی نتایج بازی‌های بیس‌بال، با بیان نه دسته از آمار و ارقام ادغام شده بود، ابرام کرد.

2. Judge Sweet

3. Compendium of Copyright Office Practices

4. Atari Games Corp. v. Oman, 888 F.2d 878, 879-80 (D.C. Cir. 1989)

خواهان غیراصیل بود و همچنین این ترتیب «تنها راه ایجاد یک فهرست مشاغل مفید بود، بنابراین، ترتیب، با ایده فهرست مشاغل ادغام شده است». دادگاه همچنین ساختار عنوان یک فهرست مشاغل طبقه‌بندی‌شده را «تحمیل‌شده توسط ملاحظات کارکردی و رویه‌ی صنعت رایج» در نظر گرفت، بنابراین تفاوت‌هایی که خواننده در عناوین فهرست خود ایجاد کرده بود، برای جلوگیری از نقض کافی بود.^۱

ملاحظات ادغام گاهی در معیارهای قضایی برای ارزیابی اصالت گنجانده شده است. در دعوی متیو بندر^۲ حوزه قضایی ثانوی در رأی خود بیان داشت انواع گوناگون اصلاحاتی که وست به‌طور معمول نسبت به نظرات قضایی انجام داد (مانند خلاصه کردن کلمات مشخص و اصلاح نقل‌قول‌های نادرست)، لوازم کپی‌رایت را تأمین نکرد. بنابراین، استفاده بندر از عین متون چاپ‌شده در کتاب وست، کپی‌رایت را نقض نکرد. در این دعوا دادگاه یک تحلیل ادغام گونه را وارد معیار اصالت کرد، با این بیان که خلاقیت لازم برای کپی‌رایت تابعی است از ۱. تعداد کل گزینه‌های موجود؛ ۲. عوامل خارجی که امکان‌پذیری گزینه‌های خاصی را محدود می‌کنند و ۳. موارد استفاده‌ی قبلی که انتخاب‌های خاصی ارائه می‌کنند (Samuelson, 2016: 450). دادگاه اظهار داشت انتخاب از بین دو یا سه گزینه، یا گزینه‌هایی که قبلاً دفعات بی‌شماری انتخاب شده‌اند و نمونه‌ی نوعی شده‌اند کافی نیست.

این تحلیل یادآور تحلیل پرونده‌های نرم‌افزار است؛ حوزه‌ای که نظریه ادغام به‌طور خاص در آن حائز اهمیت است، زیرا گزینه‌های بیان توسط استانداردهای صنعت و لوازم سازگاری محدود هستند.^۳

دادگاه در دعوی متیو بندر یک معیار اصالت ادغام گونه را تنظیم کرده است که در

1. BellSouth Advertising & Publishing Co. v. Donnelly Information Publishing, Inc. 999 F.2d 1436 (11th Cir. 1993).

2. Matthew Bender & Co. v. West Publishing Co. 158 F.3d 674 (2d Cir. 1998).

۳. مثال رایج در این زمینه پرونده معروف آلتای است:

Computer Associates International, Inc. v. Altai, Inc. ۹۸۲ F.2d 693 (2d Cir. 1992).

هر زمینه‌ای که در آن استانداردسازی، یک عامل غالب است و خلاقیت «تنها می‌تواند در یک کانال باریک پیش رود» حمایت را انکار می‌کند. احتمالاً تعداد دقیق گزینه‌هایی که آن سوی آن‌ها انتخاب‌ها تا سطح خلاقیت افزایش می‌یابند سؤال بی‌جوابی است که باید در هر پرونده به صورت موردی در خصوص آن تصمیم گرفته شود (Tussey, 1999: 10).

این تحلیل اصالت دادگاه، همان نتیجه‌ای را می‌دهد که به موجب اعمال مستقیم نظریه ادغام نسبت به موضوع قابلیت حمایت کپی‌رایت انتظار می‌رود.

با عنایت به مطالب فوق، به نظر می‌رسد نظریه ادغام از اهمیتی هم‌ردیف با اصالت که شرط اساسی حمایت است برخوردار است. اساساً بحث اصالت در حقوق با یک موضوع اساسی آغاز می‌شود: هیچ پدیده‌آورنده‌ای نمی‌تواند نسبت به ایده‌هایی که بیان می‌کند حق انحصاری کسب کند. این همان وجه مشترک اصالت و ادغام است که اجازه نمی‌دهد از یکدیگر دور بیفتند. زمانی که برای بیان ایده اثر تنها یک روش وجود داشته باشد، بیان به ایده فرو کاسته می‌شود، با آن ادغام می‌شود و در حقیقت بیان، چیزی جز ایده که شایستگی حمایت را ندارد نیست.

سیاق نگارش بند b ماده ۱۰۲ قانون کپی‌رایت ایالات متحده نیز مؤید همین مسئله است. توضیح اینکه به موجب ماده مزبور حمایت از اثر اصیل ناشی از تألیف شامل ایده نمی‌شود، پس زمانی که ایده و بیان اثر یا عنصری از آن در هم ادغام می‌شوند، بیان به ایده فرو کاسته می‌شود و اثر به جز ایده چیزی برای ارائه ندارد، نمی‌توان قائل به اصالت بود. نمی‌توان پذیرفت که ادغام محقق است و در عین حال به اصالت اذعان داشت.

همچنین زمانی که طرق بیان ایده منحصر به یک روش خاص نیست، اما به علت محدودیت گزینه‌های بیان، پدیده‌آورنده ناگزیر است برای انتقال ایده خود از بیان‌های محدود تحمیل شده استفاده کند، مجالی برای بروز خلاقیت یا تبلور شخصیت در بیان - که لازمه تحقق اصالت اثر است - نمی‌ماند.

بنابراین ادغام ایده و بیان همواره اصالت را تحت تأثیر قرار می‌دهد. تحقق ادغام منجر به عدم اصالت می‌شود و اصالت نیز عدم ادغام را منعکس می‌کند، اما نمی‌توان

گفت اصیل نبودن لزوماً ناشی از تحقق ادغام است یا تحقق نیافتن ادغام لزوماً به اثری اصیل منتهی می‌شود، زیرا این احتمال وجود دارد که با وجود امکان بیان ایده به شیوه‌های گوناگون، بیان انتخابی پدیدآورنده، حائز خلاقیت و امضای شخصی وی نباشد.

از جریان پرونده‌های نقض نیز می‌توان چنین برداشتی کرد. دادگاه‌ها عموماً بار اثبات عدم ادغام را بر عهده خواهان می‌گذارند تا تصدیق کنند که یک دعوای نقض قابل استماع، نیازمند اثبات این است که خواننده بیان اصیل اثر خواهان را اخذ کرده است (Samuelson, 2016: 438).

همچنین بیانات دادگاه‌ها را می‌توان گواهی بر این دانست که قضات ادغام و اصالت را جدای از هم ندانسته و به ارتباط میان آن‌ها واقف بوده‌اند. به‌عنوان نمونه، در پرونده مورسی گفته شد زمانی که بیان‌ها به قدری ساده و آسان هستند که در حقیقت، مستقیماً از ماده غیرقابل حمایت ناشی می‌شوند، «هیچ ایجاد بدیع اصیلی وجود ندارد»^۱. در پرونده شرکت گیتس رابر نیز قاضی اظهار داشت «جایی که یک بیان خاص برای پردازش یک ایده، فرایند یا کشف خاص رایج است، فقدان اصالت رخ می‌دهد که شرط لازم برای حمایت کپی‌رایت است»^۲.

فرجام سخن

در مسیر همگام شدن با پیشرفت‌های جهان امروز و با توجه به قدمت قانون فعلی (۱۳۴۸)، حقوق مالکیت ادبی و هنری بیش از هر چیز نیازمند قانونی جامع است که دربرگیرنده موارد مغفول فعلی بوده و با تجربیات دیگر کشورها همراه باشد. نخست، با توجه به اینکه ثبت در حقوق مالکیت ادبی و هنری اختیاری بوده و تأثیری بر ثبوت حق ندارد و در تشخیص خلق اصیل، مخاطب قانون عموم مردم هستند، ضروری است اصالت و معیارهای احراز آن مورد تصریح قانون‌گذار قرار گیرد. در همین راستا توجه

1. Morrissey v. Proctor & Gamble Co. 379 F.2d 675, 678 (1st Cir. 1967).

2. Gates Rubber Co. v. Bando Chemical Industries, Ltd. 9 F.3d 823 (10th Cir. 1993).

به نظریات برآمده از حقوق سایر کشورها نیز لازم است، زیرا این نظریات، اقتضای ضرورت‌های عملی بوده و شناسایی و اعمال آن‌ها از اظهارنظر سلیقه‌ای قضات و کارشناسان در پرونده‌های متضمن آن جلوگیری می‌کند. از مهم‌ترین این نظریات می‌توان به نظریه ادغام اشاره کرد که مولود حقوق دعاوی کپی‌رایت ایالات متحده است و امروزه به‌عنوان یکی از اصول اساسی کپی‌رایت امریکا مطرح می‌شود. به‌موجب این نظریه، زمانی که تنها یک روش یا روش‌های محدودی برای بیان ایده یک اثر وجود داشته باشد، به‌گونه‌ای که ایده، بیان خود را تحمیل کند، از بیان حمایت نمی‌شود. نظریه ادغام با اصالت پیوندی ناگسستنی دارد که بر لزوم شناسایی و اعمال آن می‌افزاید. چنانکه گذشت، اصالت مهم‌ترین ضابطه‌ای است که به‌عنوان شرط حمایت از آثار ادبی و هنری مورد اتفاق نظام‌های حقوقی مختلف واقع شده است. با وجود اینکه معیار اصالت در کشورهای مختلف یکسان نیست، ایران و ایالات متحده امریکا معیار مشابهی برای اصالت ارائه می‌دهند: چیزی بیش از صرف کپی‌نبودن که امضای شخصی پدید-آورنده بوده و تعلق اثر به او را نمایان سازد و نیز خلاقیت و ابتکار حداقلی در آفرینش اثر. بر همین اساس یافته‌های برآمده از تحلیل اصالت در پرونده‌های ادغام حقوق دعاوی آمریکا مبنای مناسبی در کشف ارتباط میان نظریه ادغام و اصالت به دست می‌دهد و آنچه در خصوص ارتباط میان اصالت و نظریه ادغام مطرح می‌شود در سنجش اصالت آثار در حقوق مالکیت ادبی و هنری ایران نیز صادق است.

زمانی که بیان ایده اثر تنها به یک روش امکان‌پذیر باشد، ایده و بیان چنان بر هم منطبق هستند که در حقیقت، اثر به جز ایده غیرقابل حمایت چیزی برای ارائه ندارد. در چنین شرایطی نمی‌توان قائل به اصالت بود، زیرا اساساً بحث اصالت با یک موضوع اساسی آغاز می‌شود: هیچ پدیدآورنده‌ای نمی‌تواند نسبت به ایده‌هایی که بیان می‌کند انحصار کسب کند. همچنین زمانی که راه‌های بیان ایده منحصر به یک شیوه‌ی خاص نیست، اما به علت محدودیت گزینه‌های بیان، پدیدآورنده ناگزیر است برای انتقال ایده خود از میان بیان‌های محدود تحمیل‌شده انتخاب کند، مجالی برای بروز خلاقیت یا

تبلور شخصیت در بیان- که لازمه‌ی تحقق اصالت است- نمی‌ماند، این بیان یادآور اظهارات قاضی پرونده متیو بندر است.

بنابراین ادغام ایده و بیان، اصالت را تحت تأثیر قرار می‌دهد. تحقق ادغام منجر به عدم اصالت می‌شود و اصالت نیز عدم تحقق ادغام را منعکس می‌کند، اما نمی‌توان گفت اصیل نبودن لزوماً ناشی از تحقق ادغام است یا تحقق نیافتن ادغام لزوماً به اثری اصیل منتهی می‌شود، زیرا این احتمال وجود دارد که با وجود امکان بیان ایده به شیوه‌های گوناگون، بیان انتخابی پدیدآورنده، حائز خلاقیت و امضای شخصی وی نباشد.

با توجه به اینکه نظریه ادغام منحصر به ایده انتزاعی و بیان آن نبوده و انواع مختلف ادغام در آثار با ماهیت‌های گوناگون مشاهده شده است، نمی‌توان به سادگی بر اهمیت نظریه ادغام در حراست از قلمرو عمومی و حفظ منافع عموم و همچنین تأثیر آن بر تحقق اصالت چشم بست.

منابع

الف. فارسی

- اسماعیلی، محسن (۱۳۸۴) «آثار مورد حمایت در حقوق مالکیت‌های ادبی و هنری ایران و شرایط آن»، فصلنامه‌ی پژوهشی دانشگاه امام صادق (ع)، دوره ۱۱، شماره ۲۸، صص ۷-۳۵.
- انصاری، باقر (۱۳۸۶) «شرایط اثر قابل حمایت در نظام مالکیت‌های ادبی و هنری (کپی‌رایت)»، مجله تحقیقات حقوقی، دوره ۱۰، شماره ۴۵، صص ۹۷-۱۵۱.
- جعفری، علی (۱۳۹۳) «بررسی حقوقی ضابطه اصالت آثار ادبی و هنری (همراه با نقد رأی دادگاه شعبه ۱۰۸۳ دادگاه عمومی کیفری تهران)»، فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی، دوره ۱۹، شماره ۶۵، صص ۱۵-۳۶.
- حکمت‌نیا، محمود (۱۳۸۷) **مبانی مالکیت فکری**، چاپ دوم، تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- زرکلام، ستار (۱۳۸۸) **حقوق مالکیت ادبی و هنری**، چاپ دوم، قم: نشر سمت.
- صفایی، سید حسین (۱۳۸۱) «بررسی حقوق مؤلف و نارسایی‌های آن در ایران»، **مندرج در مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات تخصصی بررسی حقوق نشر کتاب در ایران چالش‌ها و رهیافت‌ها**، خانه کتاب، صص ۴۶-۶۱.
- کلمه، کلود (۱۳۸۵) **اصول بنیادین حقوق مؤلف و حقوق مجاور در جهان**، ترجمه‌ی علی‌رضا محمدزاده وادقانی، چاپ اول، نشر میزان.
- محمدزاده وادقانی، علیرضا و محسنی، حسن (۱۳۸۸) «ترجمه متن معاهده برن برای حمایت از آثار ادبی و هنری (۱)»، فصلنامه حقوق، دوره ۳۹، شماره ۲، صص ۳۸۵-۴۰۶.

قوانین و لوایح

- قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان (۱۳۴۸).
- لایحه حمایت از مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط (۱۳۹۵).

ب. انگلیسی

- Abrams, Howard (1992) "Originality and Creativity in Copyright Law", **Law and Contemporary Problems**, 55 (2), pp. 3-44.
- Bently, Lionel & Sherman, Brad (2014) **Intellectual Property Law**. 4th ed, Oxford: Oxford University Press.
- Bruce, Lehmann, A. (1995) "Intellectual Property and National Information Infrastructure: The Report of the Working Group on Intellectual Property Rights", United States, (Last visited:6/11/2021), Available at: https://www.eff.org/files/filenode/DMCA/ntia_dmca_white_paper.pdf
- Faust, Mathew, J. (2008) "What Do We Do With a Doctrine Like Merger? A Look at the Imminent Collision of the MCA and Idea/Expression Dichotomy", **Marquette Intellectual Property Law Review**. 12 (1), pp. 131-153
- Fenzel, Cristin (2007) "Still Life with "Spark" and "Sweat": The Copyright Ability of Contemporary Art in the United States and United Kingdom", **Arizona Journal of International & Comparative Law**, 24, pp. 541-585.
- Hariani, Krishna & Hariani, Anidudh (2011) "Analyzing "Originality" in Copyright Law: Transcending Jurisdictional Disparity", **IDEA-The Intellectual Property Law Review**, 51 (3), pp. 491-510.
- Holbrook Todd, S. & Harris, Alan Nathan (2008) **Model Jury Instructions: Copyright, Trademark, and Trade Dress Litigation**, American Bar Association.
- Janssen, Katleen & Dumortier, Jos (2006) "The Protection of Maps and Spatial Databases in Europe and the United States by Copyright and the Sui Generis Right", **The John Marshall Journal of Information Technology & Privacy Law**, 24 (2), pp. 195-225.
- Jones, Richard H. (1990) "The Myth of Idea/Expression Dichotomy in Copyright Law", **Pace Law Review**, 55.10 (3), pp. 551-607.
- Judge, Elizabeth & Gervais, Daniel (2009-2010) "Of Silos and Constellations: Comparing Notion of Originality in Copyright La", **Cardozo Arts & Entertainment**, pp. 375-408.
- Laddie, Hugh (2000) **The Modern Law of Copyright and Designs**. 3rd ed. London: Butterworths.
- Littrell, Ryan (2002) "Toward a Stricter Originality Standard for Copyright La", **Boston College Law Review**, 43 (1), pp. 193-226.
- McJohn, Stephen M. (2006) **Copyright: Examples and Explanations**. New York: Aspen Publishers.
- Oxford Elementary Learner's Dictionary (2000). Oxford University Press. 2nd ed.
- Ros, Vioral & Livadariu, Andreea (2014) "Originality-Condition for Protection of Science Works. Challenging of the Knowledge Society",

- Intellectual Property Law**, Nicolae Titulescu University House Romania, 4 (1), pp. 462-477.
- S.M, Stewart (1989) **International Copyright and Neighbouring Rights**. 2nd ed, London: Butterworths.
- Samuelson, Pamela (2016) "Reconceptualizing Copyright's Merger Doctrine", **Journal of the Copyright Society of the U.S.A.** 63 Journal of the Copyright Society of the U.S.A. Forthcoming, UC Berkeley Public Law Research Paper No. 2763903, pp. 417-470.
- Samuelson, Pamela (2017) "Functionality and Expression in Computer Programs: Refining the Tests for Software Copyright Infringement", **Berkeley Technology Law Journal**, 31 (2), pp. 1215-1300.
- Sotomi, Joseph (2005) **Originality in Copyright: "A contested issue"**, Intellectual Property Law, Dissertation LW556, University of Kent England.
- Tussey, Deborah (1999) "The Creative as Enemy of the True: The Meaning of Originality in the Mathew Bender Cases", **Richmond Journal of Law and Technology**, 5 (3), pp 1-18.

Cases

- Alfred Bell & Co. v. Catalda Fine Arts, Inc. 191 F.2d 99, 101 (2d Cir. 1951).
- Apple Computer, Inc. v. Franklin Computer Corp. 545 F. Supp. 812, 823 (E.D. Pa. 1982), rev'd, 714 F.2d 1240, 1253 (3d Cir. 1983).
- Atari Games Corp. v. Nintendo of America, Inc. 975 F.2d 832 (Fed. Cir. 1992).
- Atari Games Corp. v. Oman, 888 F.2d 878, 879-80 (D.C. Cir. 1989).
- Baker v. Selden, 101 U.S. 99 (U.S.: Supreme Court, 1879).
- BellSouth Advertising & Publishing Co. v. Donnelly Information Publishing, Inc. 999 F.2d 1436 (11th Cir. 1993).
- Bleistein v. Donaldson Lithographing Co. 188 US 239 (1903).
- Computer Associates International, Inc. v. Altai, Inc. 982 F.2d 693 (2d Cir. 1992).
- Concrete Machinery Co. v. Classic Lawn Ornaments, 843 F.2d 600, 606 (1st Cir.), aff'd, 867 F.2d 606 (1st Cir. 1988).
- Decorative Aides Corp. v. Staple Sewing Aides Corp. 497 F. Supp. 154, 156-67 (S.D.N.Y. 1980).
- Emerson v. Davies, 8 F. Cas. 615 (C.C. Mass. 1854) (No. 4,436).
- Feist Publications, Inc. v. Rural Telephone Service Co. Ill S Ct 1282, 1288 (1991).
- Gates Rubber Co. v. Bando Chemical Industries, Ltd. 9 F.3d 823 (10th Cir. 1993).
- Herbert Rosenthal Jewelry Corp. v. Kalpakian. 446 F.2d 738 (9th Cir. 1971).

- Kregos v. Associated Press, 937 F.2d 700, 705 (2d Cir. 1991).
L. Batlin & Son, Inc. v. Snyder, 536 F.2d 486, 490 (2d Cir.), cert. denied, 429 U.S. 857 (1976).
Matthew Bender & Co. v. West Publishing Co. 158 F.3d 674 (2d Cir. 1998).
Midway Mfg. Co. v. Bandai-America, Inc. 546 F. Supp. 125, 148 n.23 (D.N.J. 1982), cert. denied, 475 U.S. 1047 (1986).
Morrissey v. Procter & Gamble Co. 379 F. 2d 675 (U.S.: Court of Appeals, 1st Cir. 1967).
N. Y Mercantile Exchange, Inc. v. Intercontinental Exchange, Inc. 497 F.3d 109 (2d Cir. 2007).
Sid & Marty Krofft Television Prods. v. McDonald's Corp. 562 F.2d 1157, 1168 n.10 (9th Cir. 1977).
Signo TradingCo. v. Gordon, ۵۳۵ F. Supp. 362 (N.D. Cal. 1981).
U.S. v. Hamilton, 583 F.2d 448, 451 (9th Cir. 1978).
Veeck v. Southern Building Code Congress International. 293 F.3d 791 (5th Cir. 2002).
Zalewski v. Cicero Builder Dev. Inc. 754 F.3d 95, 105 (2d Cir. 2014).

National and International Laws

- Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (1886).
TRIPS Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (1995).
U.S Copyright Law (1976).
WIPO Copyright Treaty (WCT) (1996).

Websites

- www.casetext.com (Last visited: 4/8/2020)
www.lexisnexis.com (Last visited: 7/8/2020)
www.merriam-webster.com (Last visitd: 6/7/2020)